

Mimarlık ve Siyaset

Kubilay Önal • Yücel Gürsel • Oktay Ekinci • Hatice Kurtuluş
Emel Kayın • Sümer Gürel • Hakkı Yırtıcı • Bihlun Tamaylıgil

Dinler Evi

Tafuri Söyleminde İdeoloji-Avangartlık-Kapitalizm
İstanbul'un Karnını Açmak...

Yayımlayan

TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi

Sahibi

TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi adına
Eyüp Muhcu

Genel Yayın Yönetmeni

Deniz İncedayı

Yayın Koordinatörü

Fatma Öcal

Yazı İşleri Sorumlusu

Metin Karadağ

Yayın Kurulu

Aysen Ciraçoğlu, H. H. Günhan Danışman, T. Gül Köksal,
Kubilay Önal, H. Bülend Tuna

Danışma Kurulu

Zeynep Ahunbay, Nur Akin, Ülkü Altınoluk, Bilge Arkan, Ersin Arısor, Harun Batırbaygıl, Afife Batur, Cengiz Bektaş, İhsan Bilgin, Çelen Birkan, Hasan Çakır (Almanya), H. Besim Çeçener, Oktay Ekinci, Cengiz Eruzun, Nur Esin, Nuran Zeren Gülersoy, Sümer Gürel, Ersen Gürsel, Yücel Gürsel, Havva Karibur (İspanya), Ruşen Keleş, Doğan Kuban, Mehmet Küçükdoğu, Derya Oktay (Kıbrıs), Sabri Orcan, Selim Ökem, Deniz Erinsel Önder, Hakkı Önel, Gülşen Özyayın, Hasan Cevat Özdiş, Aslı Erim Özdoğan, Yıldız Sey, Şükrü Sürmen, Mete Tapan, Uğur Tarhan, Ahmet Tercan, Necdet Teymur, Afşar Timuçin, Rüksarı Tuna, Hülya Turgut, Yıldız Uysal, Mücella Yapıcı, Hüsnü Yeğenoğlu (Hollanda), Zekiye Yenen, Emre Zeytinoglu

Yayın Yönetim ve Yazışma Adresi

Yıldız Sarayı Dış Karakol Binası, Barbaros Bulvarı
Beşiktaş 34349 İstanbul
Tel: 0212 227 69 10 Faks: 0212 236 85 28
e-posta: dergi@mimarist.org
www.mimarist.org/mimarist

Mali Koordinasyon

Sami Yılmaztürk

Görsel Yönetim

Zehra Şenoğuz

Ofset Hazırlık

Ekol Tanıtım

Kireçburnu, Prof.Dr. Aykut Barka Cad. Alpaslan Sok. No: 42/1
Sarıyer 34457 İstanbul
Tel: 0212 223 81 51 (pbx) Faks: 0212 223 80 95
e-posta: ekoltanitim@gmail.com

Baskı-Cilt

Promat Basım Yayın, İstanbul.
Tel: 0212 456 63 63

Baskı Tarihi

Eylül 2007

Dağıtım

Tele Kurye

Reklam ve Yapım Organizasyonu

Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi

Recep Paşa Cad. Nimet Abla İş Merkezi No: 18 K.2
Taksim 34437 İstanbul
Tel: 0212 253 45 35 pbx Faks: 0212 253 43 04

Fiyatı: 7,50 YTL

Yıllık abone ücreti: 26,00 YTL

Öğrencilere % 50 indirim uygulanır.

"mimar.ist" dergisi Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi üyelerine ücretsiz olarak gönderilir. Yazılarda ileri sürülen görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Dergi adı belirtilmek koşuluyla alınılabilir.

25. Sayımızı Kutluyoruz...

Dergimizin 25. sayısına ulaşmış olmaktan kıvançlıyız. Mimar.ist dergisi; okuyucularının ve meslektaşların desteğiyle kendisini sürekli yenileme ve meslek alanına katkı sağlama ilkesi doğrultusunda doğrultusunda devam ediyor yayın yaşamına.

Mimarlık dünyası yaşadığımız günlerde oldukça hareketli. Özellikle İstanbul'un çevre bağlamında yaşadığı değişim ve dönüşümler birçok tartışmayı da beraberinde getiriyor. Koruma sorunları, kentsel planlama stratejileri, ekolojik yaklaşımlar, doğal kaynakların kullanımı, çağdaş mimarlığın yorumları gibi mesleğin birçok alanında bizlere önümüzdeki günlerde daha fazla sorgulama ve tartışma sorumluluğu düşecek. Bu süreçte farklı bakış açılarına fırsat verme, mimarlığın yeni yaratıcılık alanları üzerine düşünme, mimarlıkta toplum düşüncesini tartışma, dünyayı izleme, eleştirme ve yorumlama yaklaşımımızı sürdüreceğiz. Geçen sayımızda da açıkladığımız gibi, mimari ve kentsel tasarım süreçlerinin siyasetle ilişkilerine, politik arka planlarına bu sayıdaki dosyamızda yer veriyoruz. Bir taraftan siyasetin kente ve mimarlığa dair programlarına, uygulamalarına her gün bir yenisi eklenirken, diğer taraftan da çelişkiler kamunun ve kentlinin perspektifinden yoğun tartışmalara neden oluyor. Dosyamız için "Mimarlık ve Siyaset" başlığını seçerken hedefimiz, mimarlığın siyasi erk ve karar mekanizmalarıyla arakesitini gündeme getirmektir. Yazarlarımız ve konuklarımız farklı bakış açılarıyla siyasetin meslek alanıyla ilişkisini, diğer bir ifadeyle siyasi tercihlerle kentsel mekân ve çevre ilişkilerini ele almaktalar. Ayrıca, dosyamızda siyasetin içinden bir isimle kısa söyleşimizi de bulacaksınız.

Kütüphane bölümümüzde değerli bir meslektaşımızın belgelere dayanarak hazırladığı ve mesleğe kazandırdığı kent tarihine ışık tutan önemli bir yapıtını tanıtıyoruz. Görüş başlığında ise, farklı bir meslek alanından gelen katkıyla, bir mimara, onun bir eserine ve kişiliğine dair farklı bir bakışı okuyabilirsiniz. Tasarım sayfalarımızda, yurtdışından farklı bir projeyi sunuyoruz. Sadece mekânsal, kütleli, tasarım becerisiyle değil, güçlü fikrîsel çıkış noktalarıyla da Almanya'da ödül almış bu park düzenlemesi, insan-mekân ilişkisine yaklaşımıyla özel bir proje. İnceleme'de mimarlığın aktüel sorunlarını tartışan yazarlarımız var. Mimarlıkta "çevrecilik" kavramına ilişkin bir sorgulamayı, "medeniyetler çatışması" kavramı çerçevesinde mimarlığın rolünü araştıran, sorgulayan bir yaklaşımı ve bir konut tasarım süreci deneyimini aktaran eleştiriyi bu bölümde okuyabilirsiniz. Eleştiri-Kuram'da felsefe-mimarlık ilişkisi alanında bir değerlendirmeyi sunuyoruz. Geçen sayıda olduğu gibi bu sayımızda da 2010 Avrupa Kültür Başkenti sürecine dair bir görüşü, süreci içinden değerlendiren bir bakıştan okuyabilirsiniz. Konuyu sürekli gündemde tutma çabamız, Avrupa Kültür Başkenti sürecinin, kendi sınırları içinde kalmaktan çok, İstanbul'un birçok mimarlık, kentsel tasarım ve planlama süreç ve sorunlarına yayılan bir nitelik taşıdığı kuşkusuz. Kent başlığında, yazanımız kentsel mekân ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi sorguluyor. Kent Arkeolojisi sayfalarında İstanbul'un çok önemli kültür değerlerine dair incelemeleri bulacaksınız. İstanbul'un merkezindeki kazı çalışmalarından bir kesiti aktaran değerli arkeolog yazanımız, kent tarihi, kültürel miras ve yaşam arasındaki köprüyü güncel bir çalışma ve sergi ile kurmakta. Farklı İnsanlık Durumları'nda ise yine kentte ulaşılabilirlik kavramını tartışarak bu konudaki çabaların somut bir örneğine yer veriyoruz.

Sonraki sayımızda dosya konumuzu "Tarihî Çevrede Koruma ve Yenileme" olarak planladık. Böylesine hızlı bir dönüşüm sürecinde kentin kültür varlıklarının yaşatılması konusunda getirilen önerileri, bu alandaki farklı düşünsel yaklaşımları bu başlıkla irdelemeyi amaçlıyoruz. Konuya sadece koruma penceresinden değil, tersine, yaşadığımız çağda mimarlıkta yeni bir yaratıcılık alanı olarak bakabilmeyi ve farklı boyutlarıyla tartışmayı hedefliyoruz.

25. sayımıza ulaşmak bizim için bir sevinç kaynağı oluşturdu. Daha nice sayılarda birlikte olmayı umuyor, diliyoruz.

Saygılarımla,

Deniz İncedayı

4	HABER / ETKİNLİK	
	Dam Notları... / <i>Hasan Çakır</i>	4
	1. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu / <i>Fırat Düzgüner</i>	6
8	KÜTÜPHANE	
	Mimar Besim Çeçener'in Üsküdar'ı / <i>H. H. Günhan Danışman</i>	8
	Sanat Kitapları	9
10	GÖRÜŞ	
	Yarım Kalan Bir Abide Öyküsü / <i>Mutlu Erbay</i>	10
12	TASARIM	
	İki Kıyının Bahçesindeki "Su Duvarı" / <i>Ercan Ağırbaş</i>	12
17	İNCELEME	
	2000 ve 2005 Dünya Fuarlarının Karşılaştırmalı İncelemesi:	
	Mimarlıkta Çevreciliğin Bir Eleştirisi / <i>Ayşen Ciravoğlu</i>	17
	Dinler Evi / <i>Karer Sarkaya</i>	26
	Yönetmel ve Materyal Sorunlar Arasında Bir Mücadele Alanı Olarak Konut Tasarımı;	
	Bahçeşehir'de Bir Site Projesi Deneyimi / <i>Murat Çetin</i>	31
	Kamusal İç Mekân ve Toplumsal Kimlik / <i>Nilüfer Sağlar Onay</i>	39
44	ELEŞTİRİ / KURAM	
	Tafari Söyleminde İdeoloji-Avangartlık-Kapitalizm / <i>Zeynep Tuna Ultav</i>	44
50	İSTANBUL 2010	
	2010 İstanbul İçin Bir Fırsat Olabilir mi? / <i>Korhan Gümüş</i>	50

Yönetmel ve Materyal Sorunlar Arasında Bir Mücadele Alanı Olarak Konut Tasarımı

Bahçeşehir’de Bir Site Projesi Deneyimi

Murat Çetin

Konut öncelikle bir barınma, daha sonra bir sosyal planlama aracı (Bratt vd., 2006), bununla ilişkili olarak da geniş ölçekli bir endüstriyel ürün, yine bu üretim sürecine bağlı olarak ise emlak sektöründe yalnız ticari bir meta değil, aynı zamanda rant sağlayan spekülatif bir ekonomik yatırım aracı, daha sonra bir konfor ortamı ve statü simgesi olarak algılanmaktadır. Kentsel konut formları (Zhou & Colquhoun, 2005) arasından ülkemiz koşulları doğrultusunda ön plana çıkararak son dönemlerde yaygın olarak kullanılan “site” ve “rezidans” kavramlarının ekonomik olarak değer kazanmasından ötürü kolay pazarlanır bir hale gelmesi ve dolayısıyla konut alıcıları arasında sektörün popüler ürünleri olarak ön plana çıkması bunun en güzel örneğini oluşturur. Konutla ilgili gerek kapsamlı uygulamalar (Förster, 2006), gerek akademik araştırmalar da ağırlıklı olarak sözü edilen bu evrimsel aşamalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Anadolu konut kültürüne ait yerleşim dokusu da (Sey, 1999) bu tür bir evrilmenin fiziksel yansıması olarak somutlaşmıştır.

Son dönemde hükümetin sosyoekonomik konjonktür doğrultusunda inşaat sektörünü harekete geçirme girişimlerinin bir sonucu olarak, bankaların sağladığı düşük faizli konut kredilerinin doğurduğu talep patlamasının yanı sıra TOKİ’nin sağladığı geniş arsa arzı sonucu birçok inşaat firmasının konut üretimine yoğun bir şekilde yönelmesi ve bunun akabinde yasalaşan mortgage kanunu ile birlikte ülkemizdeki konut sektöründe yeni bir döneme girildiği açıktır. Ülkemizde çeşitli aşamalardan geçerek bugüne gelen konut tasarımı tarihi (Çetin, 1995), bugün yüksek inşaat ve yaşam standartları ve bununla ilintili teknoloji, konfor ve sosyal donatıların yanı sıra iç-dış mekân kurgusu sürekliliğinin de tasarım girdisi olarak ön plana yerleştiği bir tür doygunluk noktasına ulaşmıştır denebilir. Bu nedenle, küçük ve orta ölçekli konut projelerinde de kentsel niteliklerin öne çıkarılabildiği, katı olduğu düşünülen yasal yönetmel çerçevelerin de oldukça özgün konut tasarımlarına ne şekilde ve ne düzeyde olanak ta-

nyabileceğinin tartışıldığı “deneysel” olarak nitelendirilebilecek alternatif önerilerin geliştirilmesi bu dönemde kuşkusuz daha fazla önem kazanıyor. İstanbul Bahçeşehir’de TOKİ tarafından satışa çıkarılan 4000 m² büyüklüğünde arsa üzerinde gerçekleştirilmesi planlanan 34 dairelik konut sitesinin projelendirilmesi işi böyle bir deneysel çalışmaya konu oldu.

Söz konusu alan başlıca üç temel problem alanı arasında sıkışmış bir durum sergiliyordu. Bunlar; işverenin arsadan elde edeceği rantı maksimize etmesine yönelik pazarlama kriterleri doğrultusunda ortaya çıkan problemler, imar kanunu ve yönetmeliklerinin çizdiği standart çerçevenin talep edilen ihtiyaç programıyla çelişmesinden doğan sorunlar ve son olarak gereksinim duyulan bina programının başta topografya olmak üzere coğrafi koşullara göre karşılanmasının, imar durumunun sunduğu emsal açısından doğurduğu problemler olarak sıralanabilir. Bu sorunları kısaca özetlemek faydalı olacaktır.

Yönetim ve Pazarlama Sorunu Olarak Bahçeşehir Konutları

Yüksek kâr vaat eden bu yeni konut sektörüne girmek üzere bir araya gelen farklı sektörlerden üç ortak tarafından kurulan yapımcı firmanın, orta ve lüks olmak üzere iki ayrı standartta konut arzı sağlarken, kendi bünyelerinde gerçekleştirecekleri inşaatın zorluklarını, hafriyat ve temel maliyetlerini minimuma indirmek ve imarın vermiş olduğu yapı yaklaşma mesafeleri ile emsal hesabını sağlayabilmek amacıyla iki ayrı konut tipini barındıran iki ayrı blok tasarlanmasına yönelik talepleri, bina ihtiyaç programının ana girdisini oluşturuyordu. Bahçeşehir’de yeni konutlarını üretmek üzere satışa sunmak üzere olan MESA, Uphill gibi yerleşkelerle rekabet etmek için daha küçük bir alanda benzer konfor koşullarını daha kompakt bir çözümle sunabilmek pazarlama açısından hayati rol oynamaktaydı. Çatı arası katlarda ve bodrumlarda açığa çıkan kotlarda elde edilecek konutların emsal ile belirlenen yapılaşma içinde çözülmesi zorunluluğu pek çok konut si-

tesisi projesinde olduğu gibi burada da önemli bir baskı faktörü olarak karşımıza çıkıyordu. Bunlara ek olarak, her konuta iki araç sağlayacak şekilde ve apartmana doğrudan girişi bulunan bir kapalı otopark talebi ve bu talebin üst kotta yer alan yolla bağlantısının arsa kullanımını zedelemeyen sağlanması, arsa konumlanmasından ötürü çok katlı olarak çözülmesi gereken bu otoparkın rampalarının belirlenen sınırlar dahilinde ve eğitimde çözülmesine ilişkin zorunluluğun getirdiği sorunlar da emsal ile belirlenen yapılaşma alanını kısıtlayan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktaydı. Bunların dışında, gerek ayrı konut bloklarına, kapalı otoparktan kapalı ve direkt olarak bağlanan, gerekse siteye gelen konukların güvenlik kontrol ünitesinden sonra dış mekândan doğrudan ulaşabilecekleri bağımsız bir girişi de bulunan sosyal tesisin eğime ve manzaraya hâkim, rüzgârdan korunaklı bir noktada konumlanması, ayrıca bu sosyal tesisin bir bölümünün açık-kapalı havuzla ilişki içinde bulunması da pazarlama açısından önemli bir girdiyi oluşturmuyordu. Bu nedenle, söz konusu sosyal tesisin, resepsiyon, fitness salonu, soyunma odaları, duşlar, sauna, bilardo salonu, bar, kafe, dinlenme salonu ve çocuk oyun alanı gibi olanaklar barındırması ve bu mekânların dış mekân uzantılarının da yalnızca site sakinlerince kullanılacak şekilde düzenlenerek, görsel ve fiziksel mahremiyetinin sağlanması bekleniyordu. Bu yoğun talepler zincirinin İmar Yönetmeliğince belirlenen; emsal, bina maksimum yüksekliği, çekme mesafeleri vs. gibi düzenlemelerle çelişmemesi ve aynı zamanda gerek ticari kaygıları gerek yaşam kalitesine yönelik girdileri yadsımaması için ihtiyaç programının çok parametreliliği bir denklem gibi ve adeta karmaşık kuralları olan bir oyun veya *puzzle* olarak ele alınması gerekiyordu.

İmar Sorunu Olarak Bahçeşehir Konutları

Yukarıda da belirtildiği gibi, eğitimden dolayı açığa çıkan bodrum katların, imar durumunca belirlenen emsal hesabına göre durumlarından kaynaklanan problemlerin yanı sıra, çok katlı otoparkın rampa genişlik ve çaplarının karşımıza çıkardığı zorluklar, tasarımın temel yasal-yönetimsel sorunlarını oluşturmuyordu. Katı olduğu varsayılan yasal yönetimsel çerçevelerin, oldukça özgün olmayı gerektiren bir konut yerleşimi tasarımına nasıl olanak tanıyabileceğini incelemek için yönetmelikler titizlikle analiz edilmiş, inşaat ruhsatına esas ve iskân sonrası projeler arasında önemli farklar içeren bir tasarım oluşturmamak hedefi doğrultusunda, mevcut yönetmelik çer-

çevesi içinde hareket edilmesine rağmen, işverenin ticari taleplerinden taviz verme gereği doğurmayacak çözümler üretilmesi ilkesi benimsenmiştir. Söz konusu arsada yüksek eğitimden doğan çok sayıda bodrum yapma zorunluluğuna karşın, iskân edilebilir bodrumların, emsalle belirlenen inşaat sınırı içinde ele alınması gerektiğini ifade etmiştik. Yine bu katların kat yüksekliklerine getirilen sınırlamalar, bu mekânlar ile komşu oldukları sosyal alanlar ve konut olarak iskân edilecek alanlar arasındaki geçişlerde de sorun yaratıyordu. Coğrafi sorunlar bölümünde de tartışılacağı üzere, ön bahçe mesafesi ile bağımsız konut bloklarının giriş kotlarının verilen yol kotu ile ilişkisi de, subasman kotunu düzenleyen maddeler bakımından sorunlu bir konu teşkil ediyordu. Ayrıca, alternatifler bölümünde değineceğimiz ve bina programına ek olarak getirdiğimiz stüdyo konutların, bağımsız bölüm olarak yönetmeliksel statüsü ve bloklar arasındaki minimum mesafelere dair yönetmelik maddesi açısından doğurduğu güçlükler de çözülmesi gereken bir diğer sorun olarak belirleniyordu.

Coğrafya ve Konstrüksiyon Sorunu Olarak Bahçeşehir Konutları

Eğimli arazi üzerinde yüksek yoğunluklu konut inşa etmenin içsel zorluklarının yanı sıra, bu konut kompleksinin standartları yüksek sosyal donatılar da içermesi gerekliliği konuyu daha da karmaşık kılıyordu. Dolayısıyla, gerek tasarım gerekse üretim süreçleri açısından daha özgün, standart dışı bazı yaklaşımlar gerektiren bu problem, mevcut tipolojiler dışında yeni ve “yer”e özgü bir çözüm üretmeyi gerektiriyordu. Bu bağlamda, arsanın hem uzun kenarı doğrultusunda hem de kısa kenarı yönünde devam ederek yüzde kırklara varan yüksek eğimin beraberinde getirdiği, bodrumlarda yer alacak mekânların ışık ve yönetsel olarak iskân edilebilirlik sorunlarının çözümü altıslagelen kalıplar içerisinde bakıldığında; ikinci bodrum katta yer alan, uzun bir rampadan sonra ulaşılabilen ve arsaya paralel uzanan bir otopark, birinci bodrum katta yer alan sosyal tesis ile depolardan oluşan blok ile bunun üzerinde yükselen iki ayrı konut bloku şemasını gerektiriyordu. Ancak, istenilen yaşam kalitesinin sağlanabilmesi bu tür özelliksiz, arsa verileriyle uyumsuz ve emsal hesabı ile önemli kayıplara uğrayan bir çözüm ile sağlanamamaktaydı.

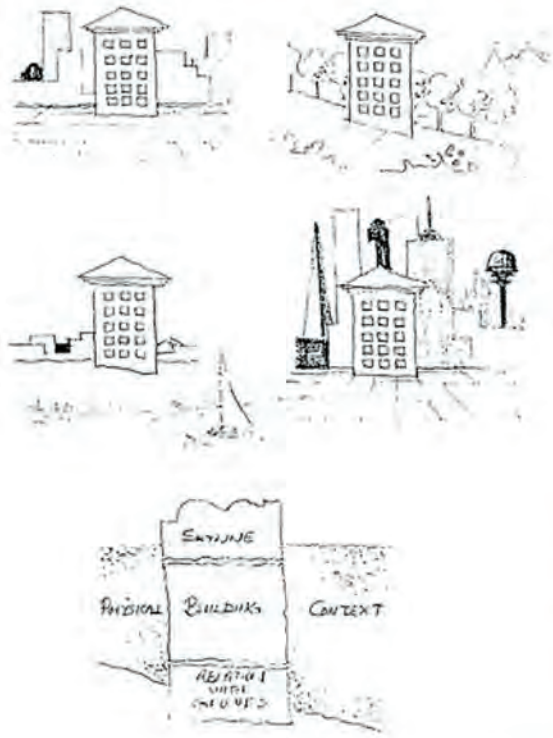
Bu yüzden, getirilecek önerinin, coğrafi koşulları sistematik bir biçimde analiz ederek,

avantajlı ve dezavantajlı konumları belirleyerek bir kentsel tasarım stratejisi oluşturması gerekiyordu. Bu tür bir metodolojik yaklaşım sağlayan ve daha ileride değinilecek olan matris sistemi ile incelendiğinde, alandaki değişik coğrafi konumların sağladığı veriler şu şekilde özetlenebilir: Yapılar yola yakın olan üst kotlarda yer aldığı bodrumlar çok açıkta kalıyor ve en altta yer alacak otoparka ulaşmak zorlaşıyordu. Buna karşın blokların yol tarafında açık-misafir otoparklarını oluşturacak şekilde arsanın ortasına doğru daha alt kotlarda yer alması ise otopark çözümünü rahatlatırken giriş katları yol kotunun altında gömülü olarak bırakıyordu. Bu ikinci yöntem gerçekleştirilse bile, bu kez arsının uzun kenarı boyunca uzanan eğim, binanın birinci bodrumunun yolun hangi ucundaki kota göre konumlanacağı ve bunun, iki ayrı kotta yer alması gereken iki konut bloku girişini nasıl bağlayacağı ayrı birer sorun oluşturuyordu. Bu yapılaşmanın, hafriyat, istinat duvarı inşası vs. gibi konstrüksiyon sistemi, süreci ve maliyetleri açısından getireceği zorluklar ise aşikârdı.

İçinden çıkılmaz gibi görünen ve mimarı, kaçınılmaz olarak, üzerinde yer aldığı arsının koşullarından bağımsız olarak biçimlenen bir tipoloji olan; alt bodrumda otopark ve üst bodrumda sosyal tesislerin yer aldığı yatay blok üzerine dikey biçimde yerleştirilmiş bağımsız konut bloku tasarımına yönlendiren tabloyu bir de tersinden görmeyi hedefledik. Adeta arazi içine yerleştirilen prizmayı andıran bir konsept yerine, araziye paralel platformlar aracılığıyla arsının yeniden inşasına dayalı bir tasarım stratejisi benimsendi. Bina programını ve kütesini çeşitli yönlerde parçalayarak, konut bloklarının uygun kotlardan giriş alması, bu iki blok arasında yer alan sosyal tesisin ise yine bu blokların yeraltında çeşitli seviyelerle bağlayan bir teraslar ve galeriler silsilesi olarak tasarlanması gereği ortaya çıktı. Bu doğrultuda, lüks konut pazarı girdileri, yönetmelik çerçevesi ve eğim üçgeni içinde kullanılan yapı programını üç farklı şekilde ele alan üç ayrı alternatif geliştirildi. Bu noktada, söz konusu alternatifleri kısaca özetleyelim.

Alternatifler

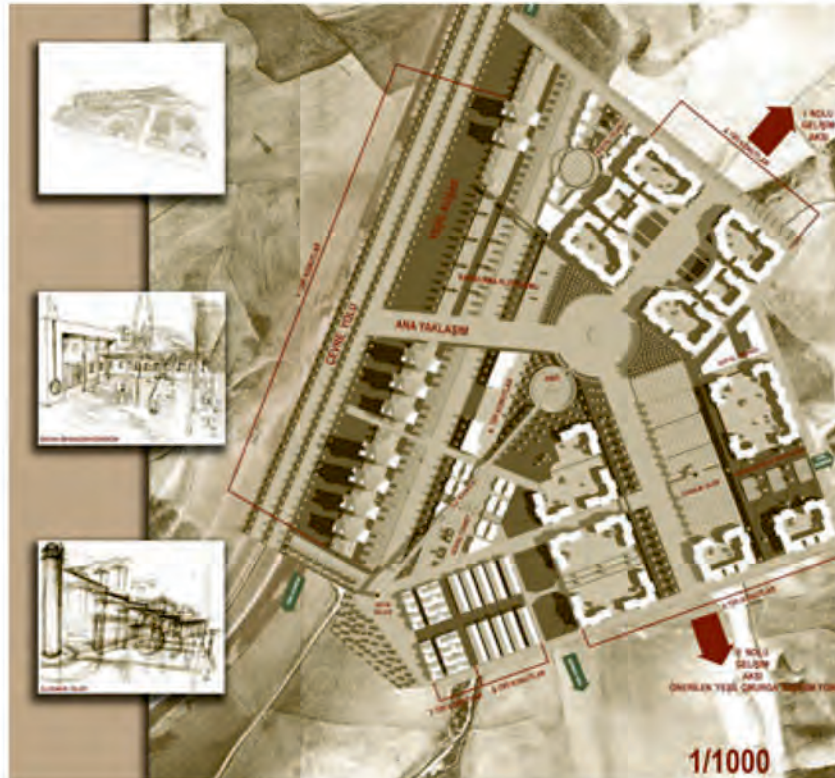
Topografik zorlama, imar sınırlamaları ve işverenin pazarlamaya yönelik yüksek yoğunluk ve standart içeren talepleri arasında, yukarıda özetlendiği gibi çok seviyeli, çok parçalı bir şekilde mevcut eğimi mimari hacimlerle yeniden inşa etmeye yönelik ve dış mekân tasarımının belirleyici rol oynadığı bir yöntem uygulamaya kondu. Daha önce yöneticisi

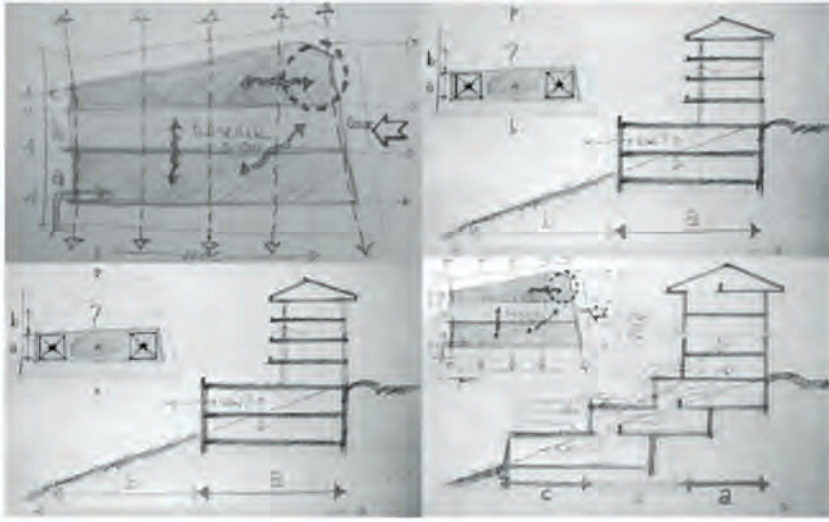
"Yer"e özgü konut tasarlanması sorunu.

Arsanın ve içindeki yüksek eğimin görünümü.

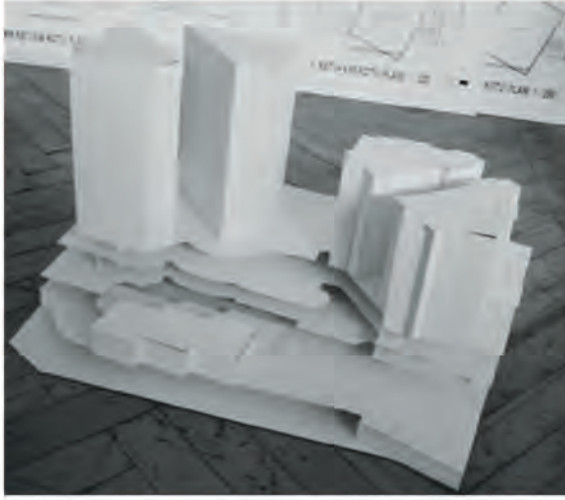
Kentsel Mekânlar ve Cephe Yarışması İçin öneri.

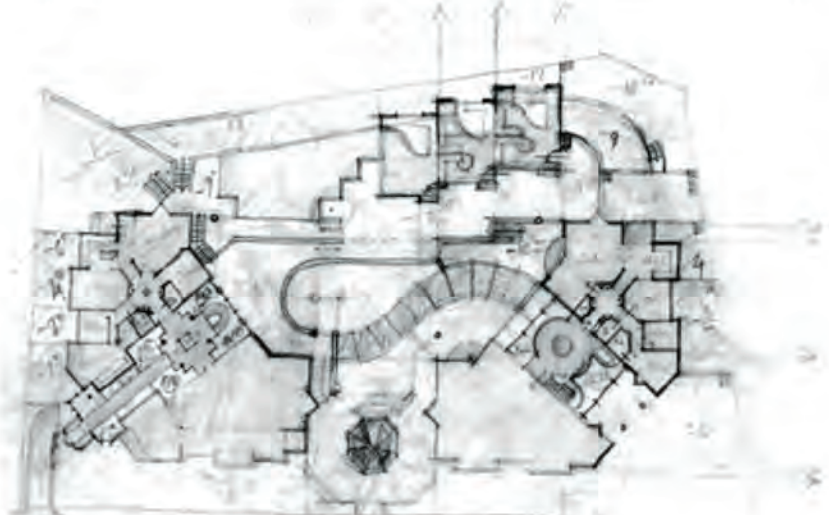
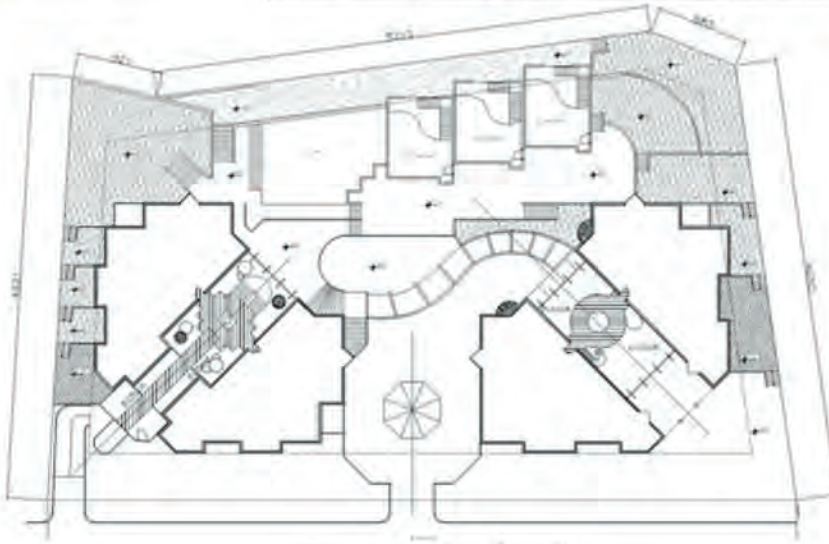
1/1000

Üstte, arsanın analizinde kullanılan matris stratejisini ifade eden etüt ve eskizler.

1. Öneriye ait maket, plan şeması ve eskiz.

olduğum proje ekibi tarafından geliştirilen ve Doğukent Kentsel Mekânlar ve Cepheler Yarışması'nda satın alma ödülüne layık görülen öneride ortaya konulan ilkeler özünde “artık alan” değil, “kurucu öge” olarak dış mekân” olgusu üzerinde odaklanıyordu. Benzer şekilde, aşağıda özetlenen üç farklı alternatifin bulunduğu ortak zemin de, paylaştıkları “pozitif dış mekân”ı mekânsal kurgunun merkezine oturtan bir şekil-zemin ilişkisinden doğan ve yerin karakteristik özellikleri üzerine kurulan bir tür *genius loci* olgusudur.

Bu alternatifleri oluşturan bir diğer temel unsur da, yapılan analizler sonucunda programa müdahale olgusudur ki, bu sayede alanın analizinde tanımlanan matrisin değişik ünitelelerine, farklı araçlarla etki edebileceğimiz ve programı arazi verileri doğrultusunda parçaladığımızda, bu parçaları birbiriyle ilişkilendirebileceğimiz eklem öğeleri elde edilebilmiştir. Doç. Dr. Abdi Güzer ile birlikte geliştirilen ve Eryaman Güzelkent içinde yer alan çeşitli kooperatiflere ait alanların tasarımındaki bütünlüğün sağlanabilmesi amacıyla, o dönemde Ankara Büyükşehir Belediyesi planlama birimi olarak işlev gören Metropol İmar A.Ş. yetkilileri ve plancılarıyla yaşadığımız sürece (Çetin, 2003) benzer şekilde, Bahçeşehir’de işverenle yürütülen süreç sonunda başlangıçta ortaya konulan ihtiyaç programı önerisinde talep edilen, her katta iki dairenin yer aldığı, 5 ve 10 katlı iki konut blokunun birer kat düşürülmesiyle emsalden kazanılacak alanın, ürün çeşitliliğini de artıracak şekilde 3-6 adet stüdyo-daire olarak planlanmasının gerektiği, bu çeşitliliğin yukarıda sayılan zor koşulları aşmak için geliştirilecek karmaşık şemanın eklem yerlerini oluşturacağı görüşünü idareye kabul ettirdik. Sözü edilen bu yeni program tamamıyla yenilikçi bir tavırla ve bir kentsel tasarım anlayışı içinde arsa verilerine uygulandı. Bu çerçevede yer alan bir diğer kentsel tasarım kriteri de arsanın yönlenme, eğim ve rüzgâr vs. koşullar doğrultusunda bir matris şeklinde zonlanması ve her alternatifte odaklandığımız yerlerin değiştirildiği bir strateji oyunu oluşturabilmektir. Sonuç olarak, alışlagelen apartman tipolojisinin dönüştürülmesi hedeflenmiş, iç-dış mekân akışkanlığı ilkesine dayalı bütüncül bir kentsel tasarım içinde eritilmiş bir yapılar kompleksi oluşturulmaya çalışılmıştır.

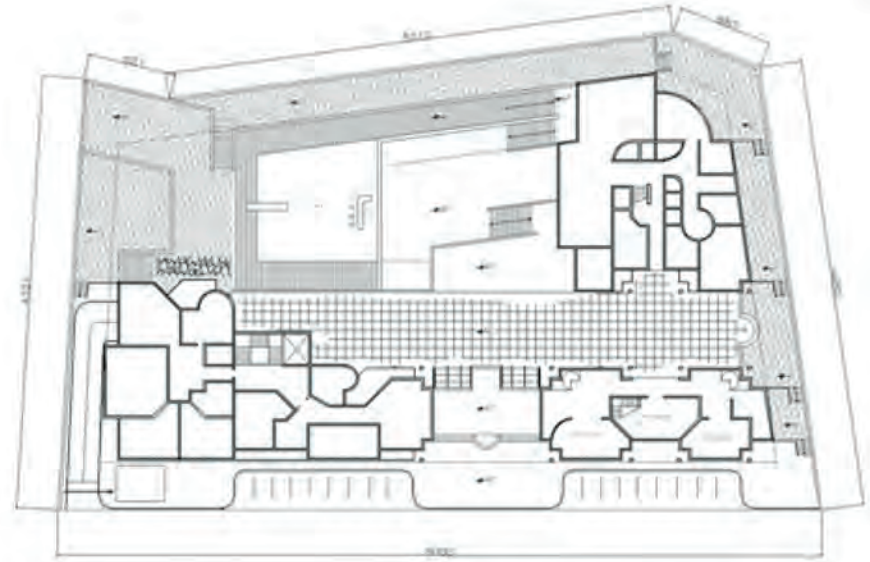
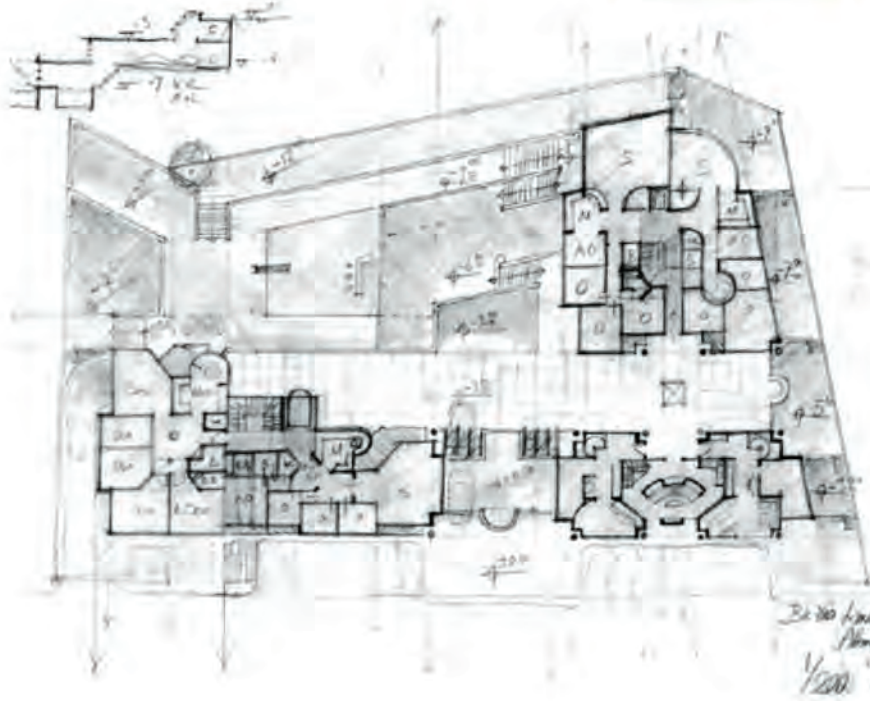
1. Öneri - İç Avlu

Temelinde bir “perifer blok” şeması olarak algılanabilecek bu kurgu, 45 derecelik açılardan

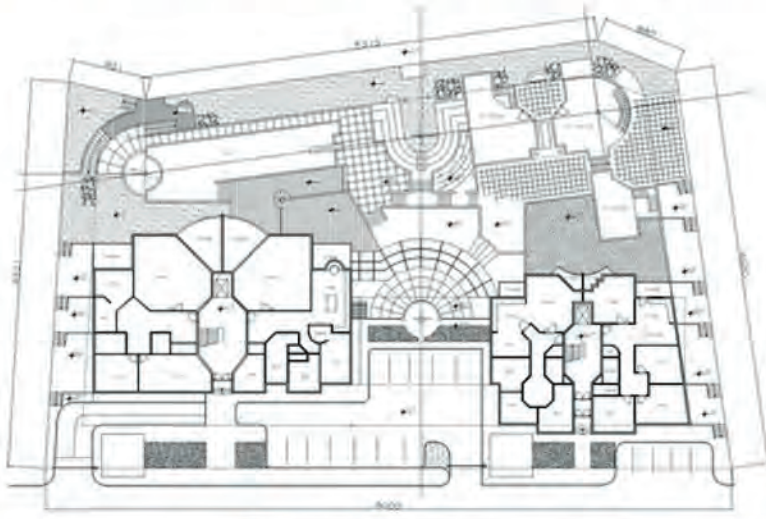
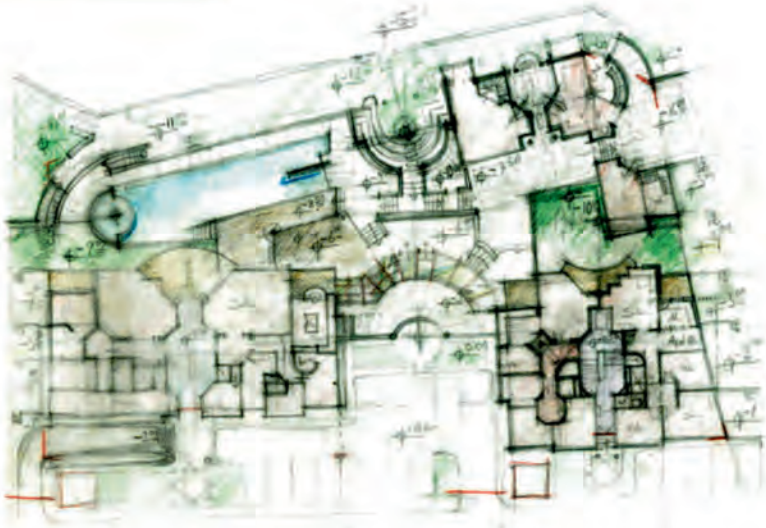
oluşan ve göreceli olarak katı olarak tanımlanabilecek bir geometrik gramere sahip bir vaziyet planından oluşmuştur. İki konut bloku arasında bir bakı terası ile başlayan platformlar, 45 derecelik açılardan oluşan temel geometri doğrultusunda parçalanarak alt kotlara ulaşmakta ve aralarında, galeriler halinde birbirlerine bakan fitness salonu, oyun salonları, havuz gibi sosyal donatıları barındırmaktadır. Kapalı ve açık havuzlar ayrı kotlarda konumlandırılmıştır. Bu şemanın önemli bir özelliği apartman dairelerini köprülerle ve panoramik asansörlerle birleştiren hollerin, ana şemanın 45 derecelik akslara cam prizmalar halinde yerleştirilmiş bir atrium gibi ele alınması, bu sayede iç-dış sürekliliği fikrinin vurgulanmasıdır. Bu açılı oluşum, konut ünitesi, iç mekân kurgusunu da yönlendirerek bir tür orta sofalı plan tipinin oluşumuna girdi sağlamıştır. Standart daireleri barındıran konut blokları kütlesi ile stüdyo daireleri barındıran alt kottaki blok arasında oluşturulan boşluk ile en alt kotta bir iç avlu meydana getirilmiş ve bu avlu gerek sosyal tesislerin gerekse kapıcı dairesinin kullanabileceği bir dış servis alanı sağlanmıştır.

2. Öneri - İç Sokak

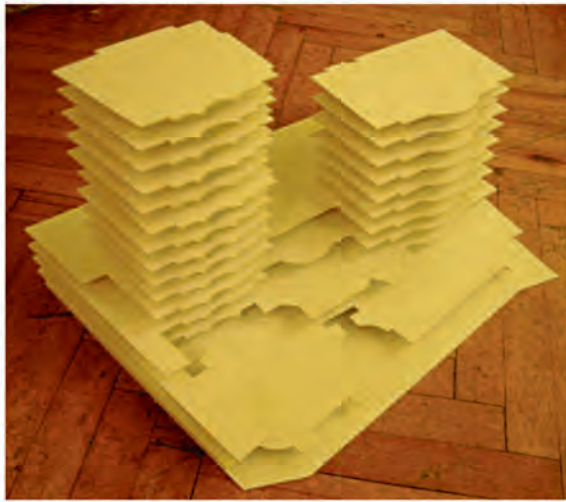
Bu şemada, konut bloklarından biri yol kenarından, arsanın alt kotlarında yer alan karşı tarafa alınarak, stüdyo dairelerin yer aldığı blok öne çekilmiş ve bunlar arasında yola paralel uzanan bir "iç sokak" üzerine sosyal tesisler paralel teraslar halinde yerleştirilmiştir. Daha yalın bir geometriye sahip bu şema inşaat sürecine ilişkin zorlukları ilk öneriye oranla daha da azaltmıştır. Ayrıca, bu şema ile daire tipleri olabildiğince çeşitlendirilebilmiştir. Dolayısıyla, işletme ve pazarlama kriterleri açısından bakıldığında işverene önemli avantajlar sunmaktadır. Yüksek konut blokunun, arsanın uç noktasına doğru çekilmesiyle birlikte, bu blokta yer alan daireler diğer alternatiflerdeki geride kalan konumlarına oranla çok daha avantajlı bir pozisyona kavuşmuştur. Buna karşın, bu blokun yoldan uzaklaşması açık misafir otoparkı için ayrılan alanın azalmasına neden olmaktadır. Bu yüzden otopark yeraltında, matrisin orta bandında iki katlı olarak tasarlanmıştır. Bu şemanın sağladığı bir diğer avantaj da açık ve kapalı havuzların aynı kotta ve iç-dış mekân sürekliliği içinde yer alabilmesidir. Arsa üzerindeki kitleler aracılığıyla diyagonal bir denge kurmayı hedefleyen bu öneri, getirdiği yalın dış mekân anlayışına karşın kompleks bir iç mekân deneyimi sunabilmektedir.

2. öneriye ait eskiz, plan şeması ve maket.

3. öneriye ait eskiz, plan şeması ve maket.

Seçilen öneriden perspektif görünüm.
Tasarım: Murat Çetin ve Senem Doyduk

3. Öneri - Teras

Son öneride, söz konusu arsadaki ihtiyaç programı, eğimli peyzaj düzenlemesi ile sosyal tesislerin yer aldığı yapıların bir bütün olarak ele alındığı küçük ölçekli bir yapı kompleksi olarak geliştirilmiştir. Çeşitlendirilmiş program öğeleriyle kurgulanan eklemleme, hareketli bir geometrik tema aracılığıyla tektonik bir ifade kazanmış, özellikle en alt kotta yer alan açık havuz, arsanın alt ve üst uzun kenarları arasındaki açıyı absorbe eden tam bir mafsal olarak tasarlanmıştır. Bu şema ile dış mekân akışkan bir şekilde bütünleştirilebilmiş, teraslar, iç-avlular, amfiler, merdiven ve rampalar ile sosyal yaşam ön plana çıkarılmıştır. Böylece, statü ve ayrıcalık unsuru olarak da değer kazanacak olan bu konut kompleksinin pazarlanması açısından olduğu kadar kullanıcı memnuniyeti açısından da önemli avantajlar sunması hedeflenen program, dış mekân ve sosyal donatıların katkılarıyla somutlaştırılmıştır. Bu doğrultuda, peyzaj ve teraslama iç mekân konfigürasyonuna daha entegre olabilmiş, konut blokları bağımsız kimlikler kazanabilmiştir. Diğer yandan, bodrum katlardaki geçişler farklı giriş kotlarını bağlayacak şekilde ele alınmış olup, bir yandan da dış mekâna çıkışları farklı teraslardan sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca, rampalar ve otopark, giriş kotu ve çıkış kotu ayrı seviyelerde olacak şekilde ele alınarak giriş kotları arasındaki kopukluk sorunu giderilmiştir. Bunların yanı sıra, komplekste yer alan stüdyo daireler bir yandan bir bütünün parçası iken gerek geometri gerek konumlanma olarak bağımsız niteliklerini koruyarak adeta birer villa niteliği kazanmışlardır.

Bu alternatifler arasında teras temalı son alternatif ön plana çıkarak proje geliştirilmeye başlandı. Bu versiyon üzerinde değişik otopark ve sosyal tesis çözümleri için alt alternatifler geliştirildi. Bu süreç yaklaşık dört aşama kadar daha devam etmekle birlikte, mimar-işveren ilişkilerine dair süreçler açısından okuyucuyla paylaşılması gereken ilginç deneyimler ortaya koydu.

İşveren İlişkileri ve Tasarım Süreci

Daha önce çeşitli öneriler incelemiş ancak istediği sonucu elde edememiş bulunan işveren, çok parametrelili sorunlara getirilen alternatif yaklaşımlar ve özgün yerleşim şemaları karşısında oldukça etkilenecek, mimari tasarımın salt bürokratik bir süreç olmadığını, bilgiye dayalı yaratıcı bir süreç olduğunu kavramış gibi görünüyordu. Ancak, yeterli açılımı sağladığını dü-

şünen işveren, uygulamaya koyma ve hemen her zaman olduğu gibi özellikle de ekonomik girdiler doğrultusunda tasarımı yeniden biçimlendirme girişimlerini devreye soktu. Bu doğrultuda, her alternatiften kendince uygun görüldüğü unsurları bir kolaj mantığıyla bir araya getirmeye çalışmakla kalmayıp kendi dağarcığındaki bilgiler doğrultusunda buradaki sorunlara getirdiği çözümleri bu kolaj üzerine monte etmeye yönelik talepler geliştirmeye başladı. Bu talepler karşısında belirli alt alternatifler geliştirilmeye çalışıldı. Fakat, bu olasılıkların kendi iç mantıklarının dışında pragmatik kriterler doğrultusunda test edilmesine dayalı bir süreç yaşandı. Ayrıca, farklı mantık ürünü bu alternatiflerin kendi iç tutarlılığından koparılmış parçalarının diğer alternatiflerin diğer fragmanlarıyla sentezlenmeye çalışılması şeklindeki paralel bir süreç de işleri giderek zorlaştırıyordu. Tüm bu çalışmalar yürürken gerek mimarlık gerek diğer disiplinlerden süreç dışı aktörlerin gayri resmi danışman statüsünde bir diğer paralel proje revizyon süreci gerçekleştirdikleri ve söz konusu bu sürecin tasarıma ilişkin bilginin olgunlaşarak somutlaşma ve detaylanma sürecini ciddi boyutlarda sıkıntıya uğrattığı ortaya çıktı. Bu noktada işveren taleplerinin ulaştığı boyut, tasarım sorununu başlangıç noktasından da geriye taşıdı ve sonuç olarak, bu proje tasarımın özgünlüğü, süre, maliyet vs. konularına dayalı anlaşmazlıklar gibi çeşitli nedenlerle tamamlanarak gerçekleştirilemedi. Ancak, bu proje ile çağdaş konut planlama, kentsel tasarım ve yerleşim ilkeleri doğrultusunda, konut yerleşkelerine diğer stan-

dart, toplu konut çevrelerinden farklı olmak üzere, o yere ait karakteristik koşullardan yola çıkılarak, yine o yere ait özgün bir yaşam kalitesi kazandırılması açısından önemli bir deneyim elde edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Konut çevreleri tasarımının günümüzde ulaştığı “kimlik” odaklı bu son noktada yönetsel ve materyal kısıtlamaların avantaja dönüştürülmesinin ve programın çeşitlilik sağlayacak biçimde dönüştürülerek geliştirilmesinin, sıra dışı bir yaşam çevresinin oluşumuna olanak tanıyabildiği görülebilmektedir. Ne yazık ki bu yazıya konu olan örnekte, tasarlanan yaşam çevresini gerçek hayata geçirme olanağı bulunamamıştır. Ancak, burada yapılan yoğun etütler ve alternatif araştırmalarının getirdiği deneyimin bu yazıda okuyucuyla paylaşılması, benzer sorunlar yumağında yer alan tasarım problemlerinin çözümlenmesine, yöntem ve süreç açısından bir nebze de olsa ışık tutabilecektir.

Yukarıda da tartışıldığı gibi, bu tür konut alanlarında rant maksimizasyonuna yönelik planlama, üretim ve pazarlama kriterleri kendi başlarına tasarım açısından bir sorun teşkil etmezken, yasal yönetsel çerçevenin getirdiği kısıtlamalar ile coğrafi-topoğrafik koşulların bulunduğu olanaklar veya fırsatlar arasındaki ikilem, özellikle de pazarlamaya yönelik imajla ilgili taleplerle birlikte arazi koşullarının getirdiği özgünlük girdisinin sentezlenmesiyle elde edilebilecek avantajlar kullanılmadığında, bir dezavantaja dönüşmektedir. Oysa bu ikilemi bünyesin-

Mimari kitleler ve cephe dili konusunda geliştirilen alternatiflere yönelik eskiz ve etütler.

de barındıran Bahçeşehir örneğinde görüldüğü gibi sıradan konut alanlarından farklı girdiler barındıran arsa ve ihtiyaç programları, bir tasarım problemi olarak gereken yeterli karmaşa düzeyini ve özgün fikir üretme potansiyelini barındırmaktadır. Çok bilinmeyenli bir denklem olarak konut kompleksi tasarımı, mimarlık pratiğinin rutin konvansiyonlarıyla değil, mimarlık alanının bilgi dağarcığına dayalı, kurallarla yaratıcı kombinasyonların oluşturulduğu bir oyun, bir *puzzle* gibi ele alındığında, farklı açılımlar sunabilen bir alan haline gelerek, fabrikasyon konut üreten teknoloji ağırlıklı firmaların, arsa spekülörlerinin ve de belediyelerimizin imar birimlerinde hızlı iş takip edebilme becerisine sahip büroların belirlediği çerçevenin biraz daha dışına çıkabilecektir.

Bu bağlamda, bu yazıya konu olan Bahçeşehir Konutlarında da, iç-dış mekân sürekliliği konusunu tasarım kriterlerinin merkezine yerleştiren ve deneysel nitelik taşıyan özgün bir konut kompleksi tasarımı “nesne değil alan tasarımı” olarak özetlenebilecek yaklaşımımızın temelini oluşturmuştur.

Arazinin belirlediği söz konusu iki boyutlu yüzeyi, belirlenen denklemler doğrultusunda formüle edilmiş bir tür matris sistemi olarak ele alan tasarım stratejisi, bu yüzeyi birbirine paralel ve farklı kotlarda konumlanarak geçişler sağlayan platformlar olarak ele almış, dolayısıyla, açık mekânın kurucu öge olduğu ve bina kitlesi veya konut modülü (*nesne*) yerine pozitif mekânın şekil-zemin ilişkisinin merkezini oluşturduğu (*alan*) bir yöntem benimsenmiştir. Modüler öğelerin (konut birimleri ve bunların alt türleri vs.) ise çeşitli tektonik araçlar (merdiven ve asansör kovaları, kapılar, balkonlar vs.) aracılığıyla eklemelenmesi stratejisi ile dış mekân sürekliliği kurgulanarak, dış mekân kurgusu ile iç çözüm süreklilik içinde birbirine entegre edil-

meye çalışılmıştır. Bu sayede, *genius loci* hâkim kılınarak, yere özgü ve pazar koşullarına uygun butik bir konut tasarımı konsepti elde edilmiştir. Ancak bu ürün, işverenin konvansiyonel üretim ve pazarlama gelenekleriyle bağdaşmadığından hayata geçirilememiştir.

Sonuç olarak, tüm tasarım alanları gibi konut tasarımının da, kendi iç tutarlılığı bulunan bir ilkeler bütünü olduğu ve karmaşık denklemlerden oluşan spesifik bir probleme özgü tekil ve özgün bir çözümün ürünü olduğu, bu alandaki yatırımcılarca unutulmamalıdır. Mimarın, tüm bu çok disiplinli ve farklı çerçevelerin orkestrasyonunu yürüten bir koordinatör olduğu göz önünde bulundurularak, salt teknik ve bürokratik rutinleri yerine getiren bir elemandan farkı, işverence kendisine teslim edilmelidir. Ayrıca günümüzün postfordist üretim ve tüketim sisteminde, konutun marka ve özgün imge değerinin önemi göz ardı edilmeden, tasarım ve tasarımcının yaratıcılık boyutu vurgulanmalı; bu bağlamda yasal-yönetimsel ve finansal çerçeveler yeniden yapılandırılmalıdır. Standartlaşmaya yönelik yoğunluk hesapları ve kamu adına çekme mesafelerinden ibaret metrekaşe bazında bir rant kontrolüne dayalı olan, ancak buna rağmen kaçak yapılaşmayı teşvik eden fiziksel sınırlandırmanın ötesinde bir yönetmelik ve denetleme çerçevesi ile buna ilişkin yöntem ve süreçlerin, mimari mekân çözümlemesine dayalı bir imar anlayışının hakim kılındığı bir biçimde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Mural Çetin, Yrd. Doç. Dr.
Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi İç Mimarlık Bölümü

Kaynakça:

- Bratt, R.G., Stone, M.E., & Hartman, C. (2006) *A Right to Housing; Foundation for a New Social Agenda*, Temple University Press.
- Çetin, M. (2003) “Kamusal Kontrol Aracı Olarak Toplu Yaşam Alanları; Toplu Konutlar ve Eryaman Güzelkent Deneyimi”, *TOL*, Sayı:3, s.81-85.
- Çetin, M. (1995) “*A Study on the Environmental Quality Problem in Collective Housing Settlements in Turkey*”, Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Mimarlık Bölümü.
- Forster, W. (2006) *Housing in the 20th & 21st Centuries*, Prestel.
- Sey, Y. (1999) *Tarihten Günümüze Anadolu Konut ve Yerleşmenin Tarihi*, Tarih Vakfı, İstanbul.
- Zhou, J. & Colquhoun, I. (2005) *Urban Housing Forms*, Architectural Press.

Housing Design as a Field of Struggle between Managerial and Material Problems The Experience of a Housing Project in Bahçeşehir

Throughout the evolution of the design of housing, many issues ranging from the social welfare of the residents to the mass production of either the components or the units have engaged the agenda of the architectural discourse. It seems the current phase of this evolution focuses on the fact that housing design has started to deal with brand-making. Nevertheless, architectural design still struggles among the following sub-frameworks; administrative & legislative, marketing and finally constructional & productional frameworks. The article argues the possibilities of creating alternative solutions within the interaction of these three frameworks through an analysis of the experience of a design process conducted in Bahcesehir, Istanbul.